BANKA SLOVENIJE

EVROSISTEM

GIBANJE CEN NAFTNIH DERIVATOV ZA POTROŠNIKE

Mateja Gabrijelčič

PRIKAZI IN ANALIZE
1/2012

Izdaja BANKA SLOVENIJE
Slovenska 35
1505 Ljubljana
telefon: 01/ 47 19 000
fax: 01/ 25 15 516

Zbirko PRIKAZI IN ANALIZE pripravlja in ureja Analitsko-raziskovalni center Banke Slovenije
(telefon: 01/ 47 19 680, fax: 01/ 47 19 726, e-mail: arc@bsi.si).

Mnenja in zaključki, objavljeni v prispevkih v tej publikaciji, ne odražajo nujno uradnih stališč Banke Slovenije ali njenih organov.

http://www.bsi.si/iskalniki/raziskave.asp?MapaId=234

Uporaba in objava podatkov in delov besedila je dovoljena z navedbo vira.

Številka 1, Letnik XVIII

ISSN 1581-2316

GIBANJE CEN NAFTNIH DERIVATOV ZA POTROŠNIKE

Mateja Gabrijelčič[*]

POVZETEK

Cene energentov so v zadnjih letih največ prispevale k inflaciji in po zadnjih napovedih bo tako tudi v letu 2012. Večji del prispevka predstavljajo predvsem naftni derivati, gibanje njihovih cen pa je zelo pomembno za potrošnike, saj rast cen energentov omejuje njihovo kupno moč. Gradivo se osredotoča na razvoj maloprodajnih cen pogonskih in tekočih goriv, analizo njihove strukture ter glavnih dejavnikov, ki določajo njihovo dinamiko. Glavni razlog poviševanja cen motornih goriv je porast cen nafte na svetovnih trgih. Pri tem so v Sloveniji cene naftnih derivatov nižje kot v povprečju evrskega območja, z izjemo kurilnega olja. K temu v večji meri prispevajo manjši davki, predvsem trošarine, nižje pa so tudi distribucijske marže. Trošarine v Sloveniji na dolgi rok višajo maloprodajne cene naftnih derivatov, opazno pa je tudi višje povišanje trošarin v državah, ki jih je dolžniška kriza prizadela močneje. Tveganje višjih cen nafte se v zadnjem obdobju realizira in predstavlja glavni razlog za dvig napovedi inflacije.

ABSTRACT

Energy prices had the biggest contribution to inflation in the last years and according to the latest projections this situation will persist in 2012. The majority of this contribution is due to petroleum product prices, developments in which are very important to consumers as increases in energy prices limit their purchasing power. This analysis focuses on developments in post tax consumer prices of liquid fuels and fuels for transportation, their structure and main factors that affect their dynamics. The main reason for increases in motor fuel prices is growth of oil prices in the world markets. Prices in Slovenia are below euro area average, except for heating oil. This is mainly due to lower taxes, especially excise duties, while distribution margins are also lower. In the long run, excise duties tend to increase petroleum product consumer prices in Slovenia, while high increases in excise duties are noted in countries that have been more affected by debt crisis. The risk of higher oil prices is being realised in the last months, which is the main reason for increase in inflation forecasts.

[*] Analitsko-raziskovalni center Banke Slovenije.

1. Uvod in namen gradiva

Porast cen energentov je bil tudi v letu 2011 eden ključnih dejavnikov za rast HICP, saj so prispevale več kot polovico k 2,1-odstotni povprečni letni inflaciji (glej sliko 1), kar je precej več, kot predstavlja njihov delež v košarici dobrin (14,3 %). Med cenami energentov so cene naftnih derivatov (pogonskih in tekočih goriv) porasle več kot dvakrat toliko (16,8 %) kot cene ostalih energentov (6,8 %). Gradivo se osredotoča na razvoj maloprodajnih cen pogonskih in tekočih goriv v letu 2011 ter na analizo njihove strukture in glavnih dejavnikov, ki določajo njihovo gibanje. Za ta namen uporabljamo prikaz cenovne verige naftnih derivatov: surove nafte, proces rafiniranja do distribucije in vloge davkov. Strukturo cen pri nas nato primerjamo s strukturo cen v evrskem območju. V drugem delu se osredotočamo na dinamiko cen v letu 2012 in na dolgoročno primerjavo z državami EU. Hkrati opozarjamo na močnejši dvig inflacije, kot je bilo predvideno v zadnjih vmesnih napovedih decembra 2011, zaradi porasta cen nafte na svetovnih trgih, dvigovanja rafinerijskih marž in gibanja tečaja evra.

Slika 1: **Prispevki k inflaciji**

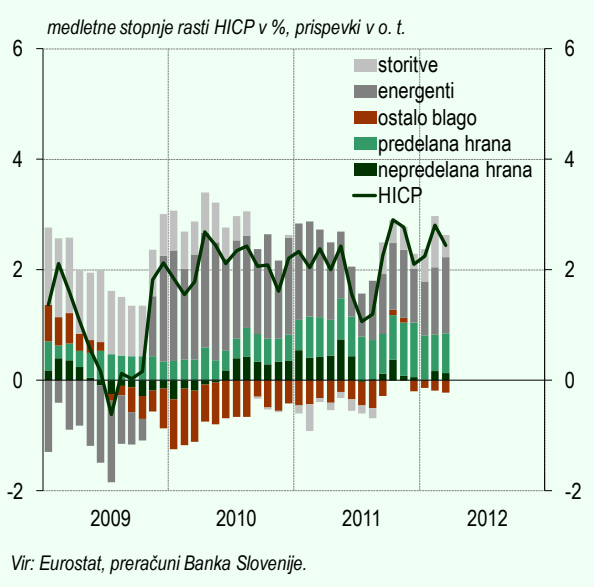

Slika 2: **Kazalniki osnovne inflacije**

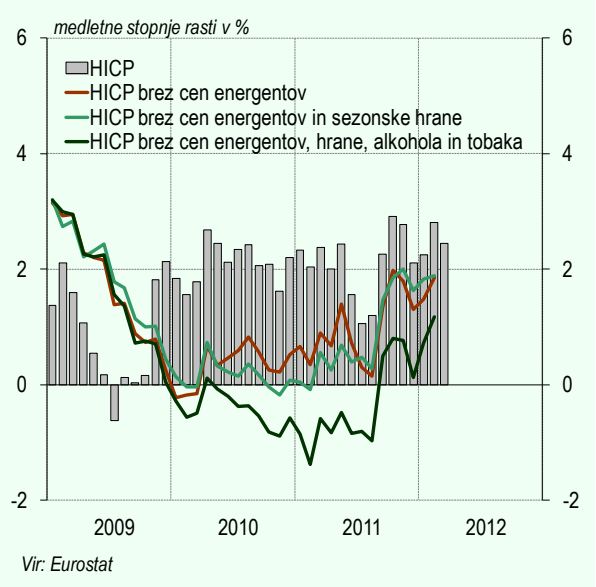

2. Gibanje cen energentov

Povišanje cen nafte na svetovnih trgih konec leta 2010 in v začetku leta 2011 je vplivalo na visoko medletno rast cen energentov kljub apreciaciji evra in zniževanju trošarin. V drugi polovici leta se zniževanje medletne rasti cen nafte zaradi depreciacije evra in povišanja trošarin ni v preneslo v znižanje medletne rasti domačih cen goriv.

Med cenami energentov so v letu 2011 v povprečju najbolj porasle cene tekočih goriv, za 25,6 %, sledile so cene plina z 12,8 % in cene motornih goriv s 7,7 %. Zadnje so izkazovale tudi največji prispevek, ki se je od januarja do decembra sicer znižal z 0,9 na 0,4 odstotne točke, v povprečju leta pa je znašal 0,6 odstotne točke. Prispevek kurilnega olja je ostal enak kot v letu 2010 in je znašal 0,4 odstotne točke. Prispevek cen elektrike se je znižal z 0,15 na 0,07, cen daljinske energije z 0,13 na 0,05 odstotne točke in cen plina za 0,3 na 0,12 odstotne točke.

Slika 3: **Gibanje posameznih kategorij cen energentov**

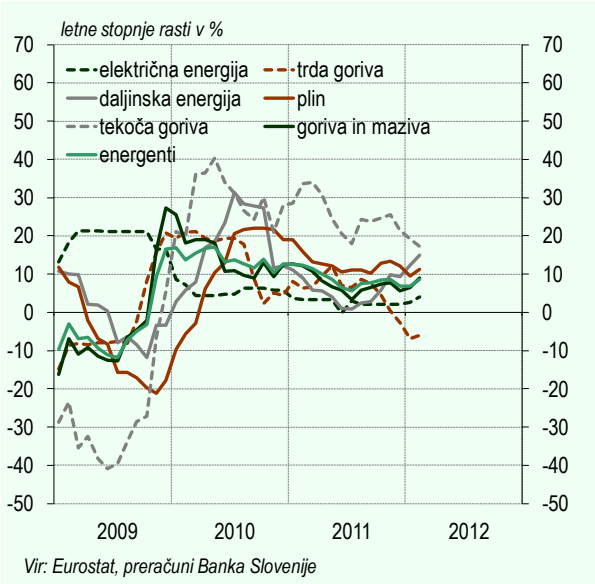

Slika 4: **Prispevki k HICP – energenti**

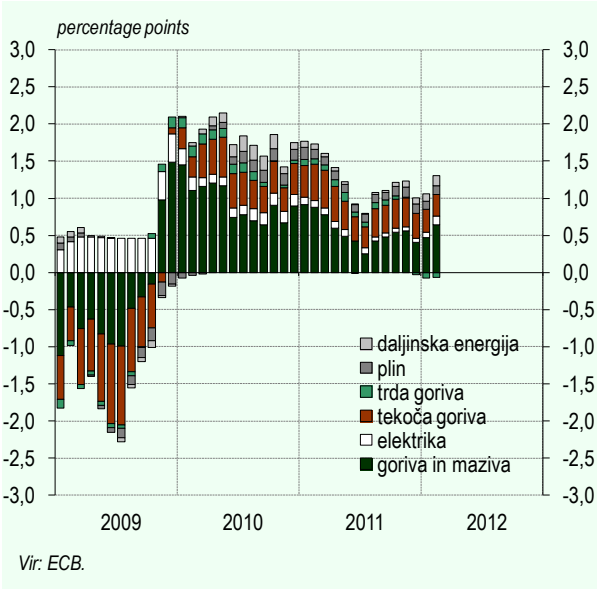

Iz Slike 5 je razvidno, da od leta 2009 delež energentov v košarici potrošnikovih dobrin narašča, kar je skladno s padcem kupne moči prebivalstva ob hkratnem dvigu cen energentov.

Slika 5: **Energenti – uteži**

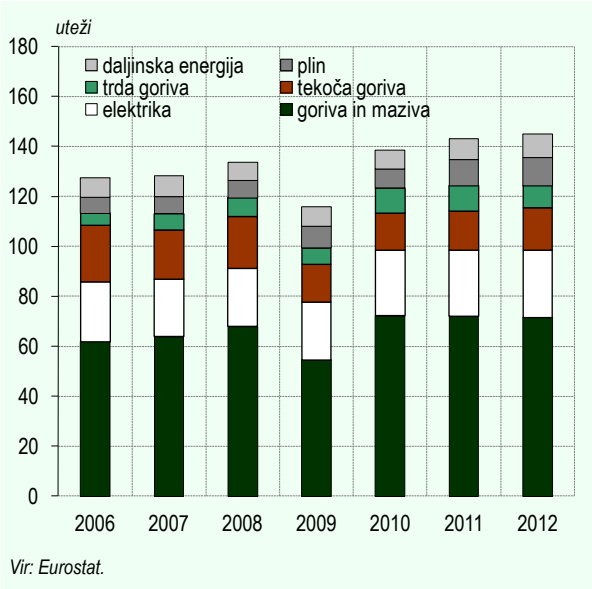

3. Cenovna veriga naftnih derivatov v letu 2011 in začetku leta 2012

3.1. Cene surove nafte

Glavni razlog za porast cen motornih goriv v letu 2011 so bile cene surove nafte na svetovnih trgih,[2] ki so v povprečju leta znašale 111 USD na sodček, kar je 39 % več kot leta 2010 (80 USD na sodček). Čeprav se z naftnimi proizvodi (surova in rafinirana nafta) na mednarodnih trgih trguje v dolarjih, so za razumevanje obnašanja maloprodajnih cen in distribucijskih marž v Sloveniji pomembne cene, izražene v evrih. Vrednost evra v primerjavi z dolarjem je bila v povprečju leta 2011 višja kot v letu 2010, kljub temu, da je evro od marca naprej večinoma depreciiral. Zato so se – kljub upadu cen nafte v dolarjih od marca do decembra – cene v evrih gibale na ravni okrog 80 EUR za sodček. Konec januarja 2012 so se cene nafte ob geopolitičnih napetostih začele zviševati in dosegle februarja v povprečju 118 USD za sodček. Proti dolarju se je sicer v začetku leta 2012 evro nekoliko okrepil.

Slika 6: **Nafta in tečaj**

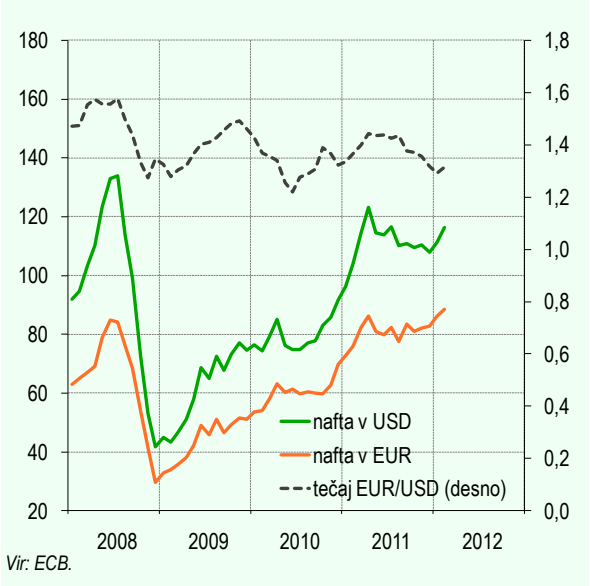

Slika 7: **Nafta Brent, rafinerijske marže in borzne cene**

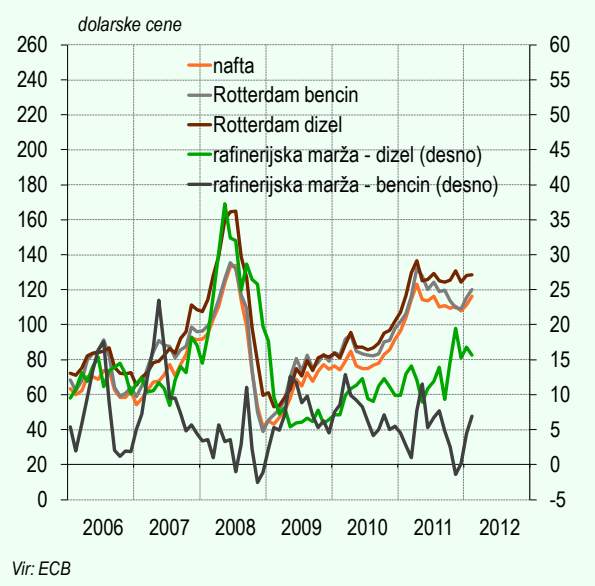

Slika 7 prikazuje rafinerijski marži za bencin in dizel, ki sta izračunani kot razlika med ceno rafiniranega proizvoda in ceno surove nafte. Rafinerijska marža dizla se je večino leta 2011 gibala malo nad 10 USD na sodček, preden se je konec novembra in v začetku decembra kratkoročno zvišala na okrog 20 USD na sodček. Rafinerijska marža bencina se je večino leta 2011 gibala med 0 in 10 USD na sodček in je postala konec novembra in v začetku decembra celo negativna. V začetku leta 2012 se je ta dinamika ponovno obrnila, nekoliko se je znižala marža dizla, medtem ko je precej porasla marža bencina (na 7 USD februarja), kar je vplivalo tudi na maloprodajne cene.

Eden izmed razlogov za razliko med gibanjem rafinerijskih marž proti koncu leta je v tem, da je v Evropi proizvodnja bencina višja od potreb, obratno pa je razmerje pri dizlu (delež dizelskih avtomobilov med novimi registracijami avtomobilov je močno porasel v zadnjem desetletju; dizel pa je tudi najpogosteje uporabljen tip goriva v tovornem prometu). "Dolga" pozicija pri bencinu izhaja tudi iz samega procesa rafiniranja, saj je potrebno ob povečanju proizvodnje količine dizla povečati tudi količino proizvodnje bencina. Te strukturne značilnosti v

[2] Cene nafte so konec leta 2010 in v začetku leta 2011 porasle predvsem zaradi političnih nemirov v Severni Afriki in na Srednjem vzhodu (Libija, Bahrain, Irak), potresa in nuklearne katastrofe na Japonskem ter povečanega povpraševanja (npr. Kitajska).

kombinaciji z začetkom zime (ko poraste povpraševanje po tekočih kurilnih gorivih) so glavni dejavniki za divergenco v gibanju rafinerijskih marž za bencin in dizel.

3.2. Distribucija in davki

Razčlenjeni podatki kažejo, da se je močna rast maloprodajnih cen v prvi polovici leta 2011 umirila z zniževanjem trošarin. V povprečju leta 2011 so prodajne cene bencina porasle manj (23,5 %) kot cene dizla (28,6 %), kar je tudi posledica opisanega gibanja rafinerijskih marž. Višja kot pri bencinih je bila tudi medletna stopnja rasti cen kurilnega olja (37,3 %). To ni samo posledica večjih rafinerijskih marž (kar ima tudi vpliv na cene dizla), ampak tudi nižjega deleža trošarin v ceni kurilnega olja kot pri ostalih naftnih proizvodih, zaradi česar so maloprodajne cene bolj elastične na gibanja cen na svetovnih trgih. Oktobra 2011 so se za vse naftne derivate za 2 % povišale tudi marže distributerjev, ki so del modelskega določevanja cen derivatov v Sloveniji,[3] vendar to ni imelo večjega vpliva na letni ravni.

Glavni razlog za povišanje cen motornih goriv je bil porast cen nafte na svetovnih trgih. Na drugem mestu so davki, pri čemer je potrebno upoštevati kombinacijo rasti trošarin in "multiplikativnega" učinka davka na dodano vrednost. Ti multiplikativni učinki so odraz dejstva, da je DDV odmerjen kot odstotek prodajne cene in trošarine: torej bo porast bodisi prodajne cene pred obdavčitvijo ali trošarin vplival na porast zneska DDV v maloprodajni ceni naftnega derivata.

Slika 8: **Maloprodajna cena 95-oktanskega bencina**

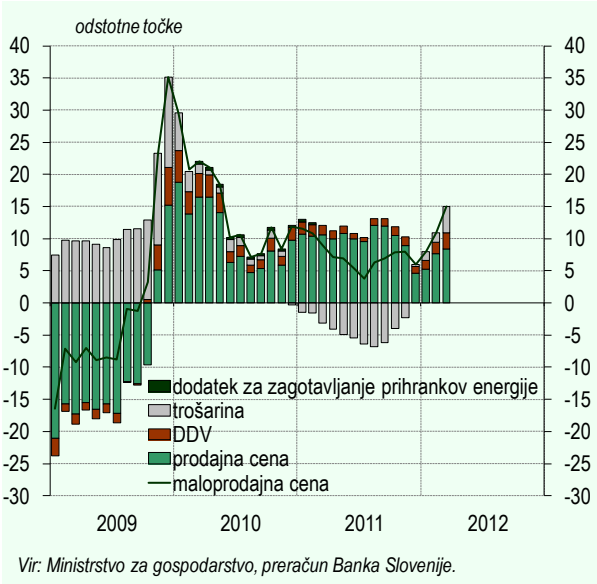

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo, preračun Banka Slovenije.

Slika 9: **Maloprodajna cena dizla**

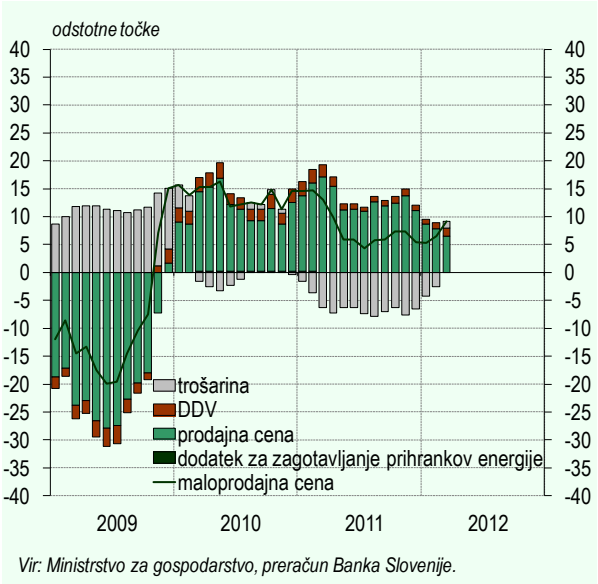

Vir: Ministrstvo za gospodarstvo, preračun Banka Slovenije.

V zgornjih slikah prikazujemo prispevke posameznih komponent k medletni rasti cene naftnega derivata. Slovenija je poseben primer pri določanju trošarin, saj jih Vlada lahko prilagaja na 14 dni.[4] Do avgusta (izjema je junij) je Vlada trošarine zniževala, v jesenskih mesecih pa jih je začela poviševati.

[3] Več o tem v Prilogi 1.
[4] V ostalih državah evrskega območja se večinoma spreminjajo ali v začetku leta (1.1.) ali ostanejo nespremenjene daljše obdobje.

Trošarine na 95-oktanski bencin in dizel so večino leta 2011 negativno prispevale k medletni rasti cen. Trošarine na 95-oktanski bencin je Vlada 10-krat povišala in 7-krat znižala in je tako ta sprememba glede na leto 2010 po naših ocenah inflacijo znižala za 0,16 odstotne točke. Spremembe trošarin na dizelsko gorivo ki so se znižale 10-krat in povišale 7-krat, so inflacijo znižale za 0,19 odstotne točke. Prispevek sprememb trošarin na kurilno olje k inflaciji je znašal 0,01 odstotne točke.

Slika 10: **Maloprodajna cena kurilnega olja**

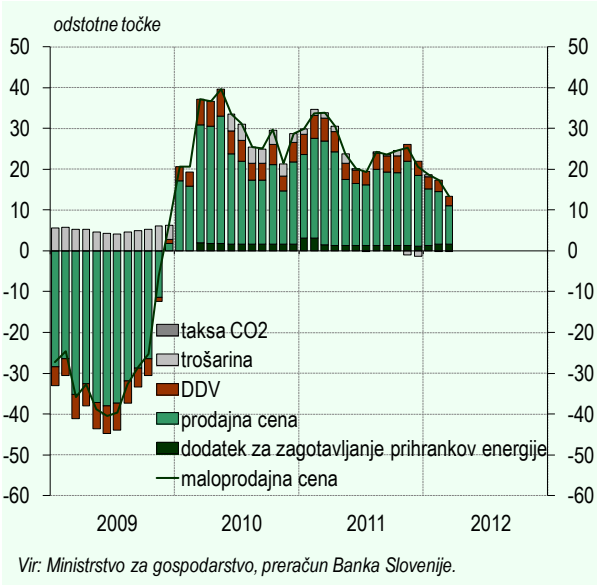

Slika 11: **Trošarine na naftne derivate**

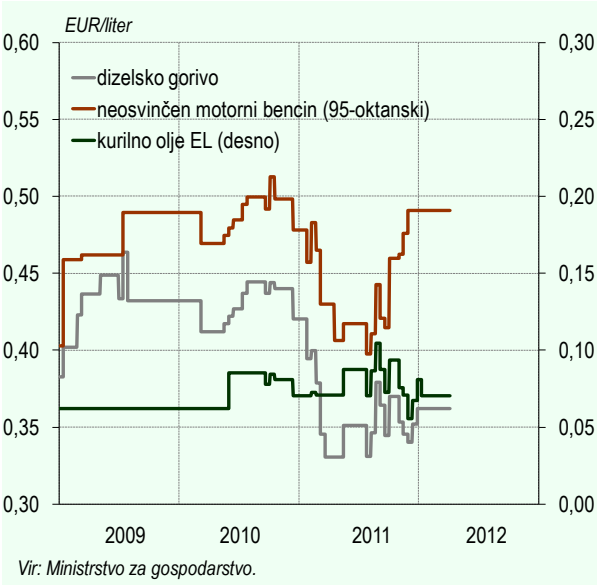

Slika 12: **Inflacija s konstantnimi davčnimi stopnjami**

Slika 13: **Razlika v medletnih rasteh HICP-CT**

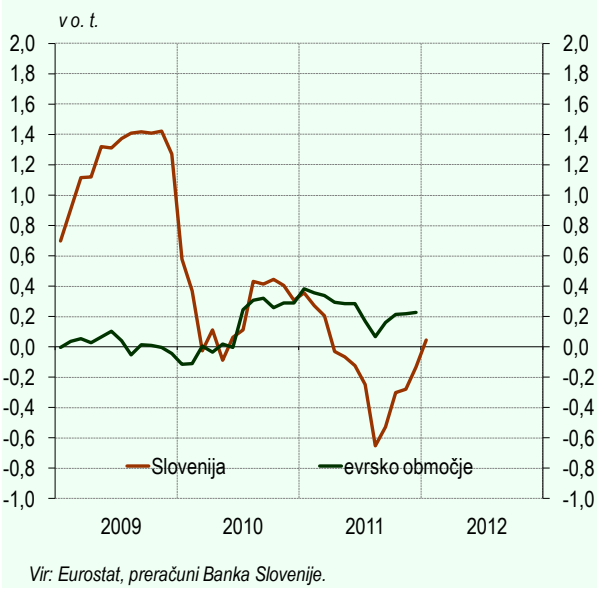

Skupaj so spremembe trošarin na naftne derivate k povprečni letni inflaciji v letu 2011 torej prispevale -0,4[5] odstotne točke. To je skupaj s spremembami trošarin na tobak, povišanjem stopnje davka na motorna vozila v

[5] V nasprotju z negativnim prispevkom trošarin na naftne derivate v letu 2011 so te imele močan pozitiven vpliv leta 2009, ko je povprečna letna inflacija HICP-CT znašala -0,4 %, medtem ko je bila inflacija po HICP 0,9 %.

januarju 2011 in oprostitvijo plačila DDV za nekatere poštne storitve vplivalo, da je bila skupna rast cen, merjena s HICP, nižja za 0,1 odstotne točke, kot bi bila ob nespremenjenih trošarinah, kar kaže indeks HICP-CT,[6] gibanje katerega je predstavljeno v slikah 12 in 13.

3.2. Primerjava cen naftnih derivatov

Tabela 1 predstavlja dekompozicijo potrošniških cen za naftne proizvode z namenom kvantifikacije različnih dejavnikov k razvoju končnih cen naftnih proizvodov v Sloveniji in v povprečju evrskega območja.

V povprečju evrskega območja so maloprodajne cene bencina v letu 2011 porasle za 16 centov na liter na 151 centov. Kljub močnejšemu porastu prodajnih cen so cene dizla in kurilnega olja ostale nižje (135 in 91 centov na liter) zaradi nižjih posrednih davkov (20 in 18 centov na liter). Cene bencina in dizla v Sloveniji so bile nižje kot v povprečju evrskega območja, medtem ko so bile cene kurilnega olja le nekoliko višje.

Tabela 1: **Primerjava sestave cene med Slovenijo in EA**[7]

	Bencin			Dizel			Kurilno olje		
centov na liter	2010	2011	Δ	2010	2011	Δ	2010	2011	Δ
Evrsko območje									
Surova nafta	38	50,7	12,7	38	50,7	12,7	38	50,7	12,7
Rafinerijska marža	3,5	2	-1,6	4,8	5,8	1	4,8	5,8	1
Surova nafta+rafinerijska marža	*41,5*	*52,7*	*11,2*	*42,8*	*56,5*	*13,7*	*42,8*	*56,5*	*13,7*
Distribucijska marža	12,2	13	0,8	12,9	14,5	1,6	9,7	10,1	0,4
Prodajna cena pred davki	*53,7*	*65,7*	*12*	*55,7*	*71*	*15,3*	*52,5*	*66,6*	*14,1*
davki, od katerih:	*81,3*	*85,5*	*4,2*	*59,4*	*64,2*	*4,8*	*21*	*24,5*	*3,5*
Trošarine	59,3	60,5	1,2	40,9	42,1	1,2	9,1	9,6	0,5
DDV	22	25	3	18,5	22,1	3,6	11,9	14,9	3
Maloprodajna cena	*135*	*151,1*	*16,2*	*115,1*	*135,2*	*20,1*	*73,5*	*91*	*17,6*
Slovenija									
Surova nafta+rafinerijska marža	*41,6*	*53,4*	*11,8*	*43,7*	*58,5*	*14,8*	*42,8*	*56,6*	*13,8*
Članarina Zavodu*	1,2	1,2	0,0	1,1	1,2	0,0	1,1	1,2	0,0
Distribucijska marža	8,2	8,4	0,2	7,7	7,9	0,2	5,1	5,2	0,1
Prodajna cena pred davki	*51,0*	*63,0*	*12,0*	*52,6*	*67,6*	*15,0*	*49,1*	*63,0*	*13,9*
davki, od katerih:	*68,8*	*65,7*	*-3,2*	*62,2*	*56,6*	*-5,6*	*22,8*	*26,3*	*3,5*
Trošarine	48,8	44,2	-4,6	43,0	35,8	-7,2	7,4	7,8	0,4
DDV	20,1	21,5	1,5	19,2	20,7	1,6	12,1	15,2	3,1
Okoljska dajatev (KOEL)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,3	3,3	0,0
Pripevek za povečanje energetske učinkovitosti	0,4	0,4	0,0	0,2	0,2	0,0	0,9	2,0	1,1
Maloprodajna cena	*120,3*	*129,1*	*8,8*	*114,9*	*124,3*	*9,4*	*72,7*	*91,2*	*18,5*

Δ: Razlika v ceni med leti 2010 in 2011. *Prispevek za obvezne rezerve nafte in njenih derivatov.

Vir: ECB Monthly Bulletin, Ministrstvo za gospodarstvo, preračuni Banka Slovenije.

Rafinerijska in distribucijska marža imata relativno majhen vpliv na končno ceno naftnega derivata. V EA so se stroški rafiniranja znižali za bencin za 1,6 centa in povišali za dizel ter kurilno olje za 1 cent na liter, povišale pa so se tudi vse distribucijske marže.

[6] Harmoniziran indeks cen življenjskih potrebščin s konstantnimi davčnimi stopnjami (HICP-CT) je poseben indeks, ki je oblikovan na enakih metodoloških osnovah kot harmonizirani indeks cen življenskih potrebščin (HICP). Od HICP se razlikuje po tem, da se davčne stopnje pri njem skozi neko časovno obdobje ohranjajo konstantne oziroma se ne spreminjajo. V primerjavi s HICP kaže vpliv sprememb davčnih stopenj in trošarin na gibanje cen.

[7] Posamezne postavke Uredbe o oblikovanju cen naftnih derivatov so podrobneje razložene v Prilogi 1.

Cena rafinirane nafte je bila po podatkih za Slovenijo malenkostno višja za vse naftne derivate, medtem ko je bila prodajna cena pred davki višja v EA, saj je distribucijska marža v Sloveniji bistveno nižja kot v evrskem območju. Ker se je marža v Sloveniji v letu 2011 povišala manj kot v EA, se je ta vrzel še povečala. Distribucijska marža v primeru bencina predstavlja 65 % distribucijske marže v EA, medtem ko je pri dizlu in kurilnem olju to razmerje nižje in znaša 55 oziroma 51 %.

Trošarine na naftne derivate so v Sloveniji nižje od povprečja EA, kjer trošarin v nasprotju s Slovenijo tudi niso zniževali. Trošarine na dizel so bile v letu 2010 višje kot v EA, vendar so se v letu 2011 znižale in so predstavljale 86 % evrske trošarine. Trošarine na bencin in kurilno olje so nižje kot v EA.

Slika 14: **: Maloprodajne cene in trošarine na naftne derivate v evrskem območju in sosednjih državah**

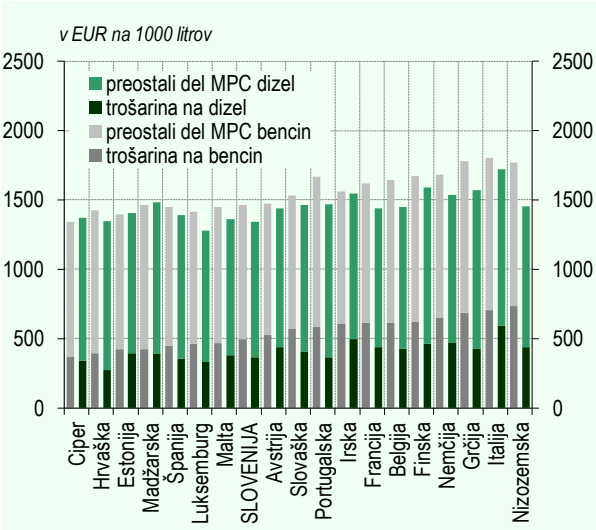

Vir: Oil Bulletin (15.3.2012), INA d.d.(15.3.2012), *Uradni list Republike Hrvaške (št.102/2010), referenčni tečaj ECB.*

Stopnje DDV, po katerih se obdavčujejo pogonska goriva, se v državah EU gibljejo med 15 % in 25 %, razlike v višini trošarin pa so še občutnejše. Brez upoštevanja višine obdavčitve je lahko primerjava maloprodajnih cen goriv s cenami v drugih državah zavajajoča. Slovenska stopnja DDV je bila v letu 2011 nižja od povprečja držav evrskega območja za bencin in dizel, medtem ko je bila v primeru kurilnega olja nekoliko višja. Na višjo končno ceno kurilnega olja vplivata tudi okoljska dajatev za kurilno olje in prispevek za povečanje energetske učinkovitosti, ki pa predstavljata zelo majhen del cene.

Tabela 2: **Višina DDV v državah evrskega območja**

	bencin	dizel	kurilno olje
Avstrija	20,0	20,0	20,0
Belgija	21,0	21,0	21,0
Ciper	15,0	15,0	15,0
Estonija	20,0	20,0	20,0
Finska	23,0	23,0	23,0
Francija	19,6	19,6	19,6
Nemčija	19,0	19,0	19,0
Grčija	23,0	23,0	23,0
Irska	23,0	23,0	13,5
Italija	21,0	21,0	21,0
Luksemburg	15,0	15,0	12,0
Malta	18,0	18,0	18,0
Nizozemska	19,0	19,0	19,0
Portugalska	23,0	23,0	23,0
Slovaška	20,0	20,0	
Slovenija	20,0	20,0	20,0
Španija	18,0	18,0	18,0

Vir: Evropska komisija.

4. Na začetku leta 2012 visoka rast cen nafte

V nasprotju s pričakovanji ob koncu lanskega leta so cene nafte v začetku leta 2012 porasle. Cene na terminskih trgih, ki so podlaga za predpostavke o rasti cen nafte, so avgusta 2011 narekovale povprečno višino cene nafte v letu 2012 na ravni 74,3 EUR, medtem ko se je ta v trenutnih razmerah povišala na 87,6 EUR. To je vplivalo na velike spremembe pri napovedih cen energentov in s tem inflacije v Sloveniji. Po napovedih iz Poročila o cenovni stabilnosti iz aprila 2012 bo povprečna medletna rast cen energentov v tem letu znašala 7,5 %. To je za 5,3 odstotne točke več kot v Poročilu o cenovni stabilnosti iz oktobra 2011 in predstavlja glavni razlog za dvig napovedi povprečne letne inflacije v letu 2012 z 1,6 % na 2,3 %.[8]

Če ne bo dodatnih sprememb trošarin v letošnjem letu, bo prispevek trošarin k inflaciji letos pozitiven zaradi sprememb v lanskem letu. Ta bo po ocenah ob predpostavki trenutno veljavnih trošarin znašal 0,2 odstotne točke. Najvišji bo prispevek trošarin na 95-oktanski bencin, ki bo znašal 0,17 odstotne točke, skupni prispevek naftnih derivatov k inflaciji pa naj bi znašal 0,2 odstotne točke in 1,37 odstotne točke k rasti indeksa HICP-energenti.

5. Dolgoročni dejavniki gibanja cene nafte[9]

V poglavju je prikazana primerjava strukture cen naftnih derivatov po državah EU v začetku leta 2005 in 2012. Glavni dejavnik porasta cen naftnih derivatov, ki je bil v tem obdobju skupen vsem državam, je bilo gibanje cen surove nafte, sodček katere je v začetku leta 2005 stal 40,9 USD oziroma 33,7 EUR. Razlika med maloprodajnimi cenami po državah pa v veliki meri izhaja iz različne obremenitve z neposrednimi davki. Iz analize je tako razvidno tudi, da je prišlo do močnejšega zviševanja trošarin v nekaterih državah, ki jih je dolžniška kriza močneje prizadela.

[8] Podrobna napoved inflacije za leto 2012 je dosegljiva na: http://www.bsi.si/iskalniki/porocila.asp?MapaId=284.

[9] Vir podatkov je Weekly Oil Bulletin Evropske komisije. Primerjane so cene iz januarja 2005 (3. 1. 2005) in zadnjega dosegljivega podatka februarja 2012 (20. 2. 2012).

Slika 15 kaže prodajne cene bencina pred davki, ki ne izkazujejo izrazite povezave med cenami leta 2005 in 2012. V nasprotju s tem je pri maloprodajnih cenah prisoten pozitiven trend (slika 16). To pomeni, da ima obdavčitev velik vpliv na razlike v maloprodajnih cenah med državami. Države, ki so imele visoko stopnjo obdavčitve leta 2005, jo imajo praviloma tudi danes (npr. Nizozemska) in obratno (npr. Ciper). Izreden primer je Grčija, ki je zaradi javnofinančnega primanjkljaja leta 2010 močno zvišala trošarine. Leta 2005 so bile prodajne cene 95-oktanskega bencina nižje kot v Sloveniji samo v Franciji, leta 2012 pa je držav z nižjimi cenami več. Slovenija se nahaja pod trendno črto, kar pomeni, da je bil porast maloprodajne cene bencina nižji od povprečja ostalih držav EU. Slovenska obdavčitev bencina zaostaja za povprečjem držav EU. Januarja 2005 je imelo nižje trošarine na bencin 11 držav, danes jih ima 10.

Podobno dinamiko lahko opazimo tudi pri dizelskem gorivu. Slika 19 kaže, da je maloprodajna cena dizla v Sloveniji med najnižjimi med evropskimi državami. Podobno kot pri bencinih se Slovenija tudi pri maloprodajnih cenah dizla nahaja pod trendno črto, vendar je odklon od nje večji. Slika 20 kaže, da je rast obdavčitve dizla v Sloveniji nižja kot v primerjanih državah. Leta 2005 je imelo nižjo obdavčitev 13 držav, danes pa samo še 6 držav.

Nekoliko drugačno sliko prikazujejo cene kurilnega olja. Njegova prodajna cena je nižja kot v Sloveniji samo v dveh državah. V nasprotju s davki na bencin in dizel se slovenski davki na kurilno olje nahajajo nad trendno črto in so višji od povprečja primerjanih držav. Na sliki 23, ki kaže maloprodajno ceno kurilnega olja, se Slovenija nahaja pod trendno črto zaradi nižje prodajne cene in ne zaradi nižjih davkov. Močan porast trošarin na kurilno olje je viden pri Portugalski.

Slika 15: **Prodajna cena – bencin**

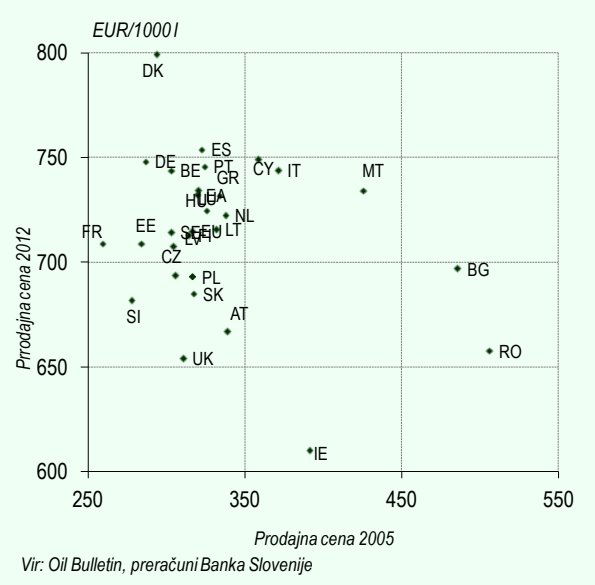

Vir: Oil Bulletin, preračuni Banka Slovenije

Slika 16: **Maloprodajna cena – bencin**

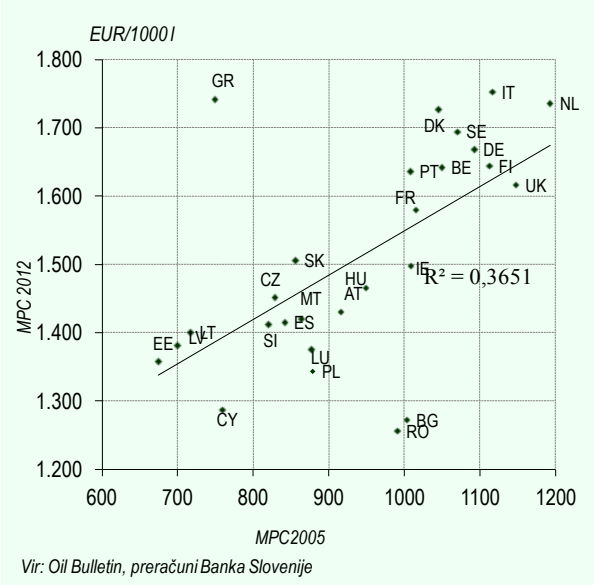

Vir: Oil Bulletin, preračuni Banka Slovenije

Slika 17: **Davki – bencin**

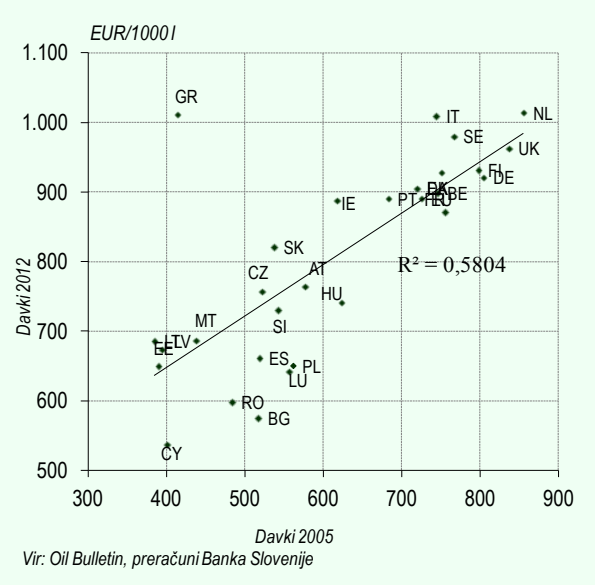

Vir: Oil Bulletin, preračuni Banka Slovenije

Slika 18: **Prodajna cena – dizel**

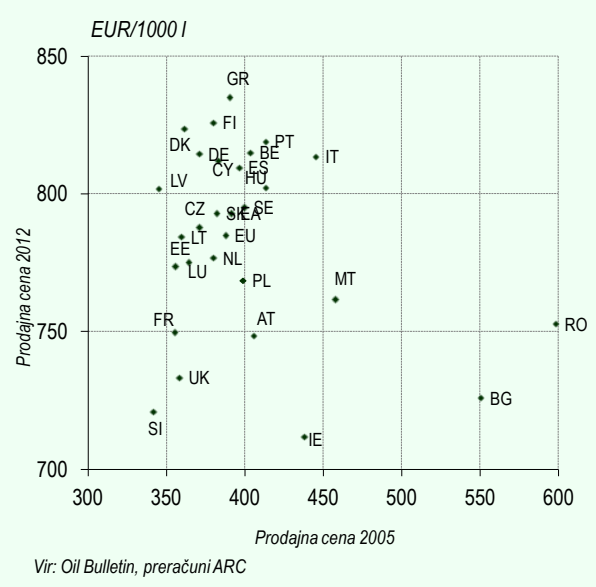

Slika 19: **Maloprodajna cena – dizel**

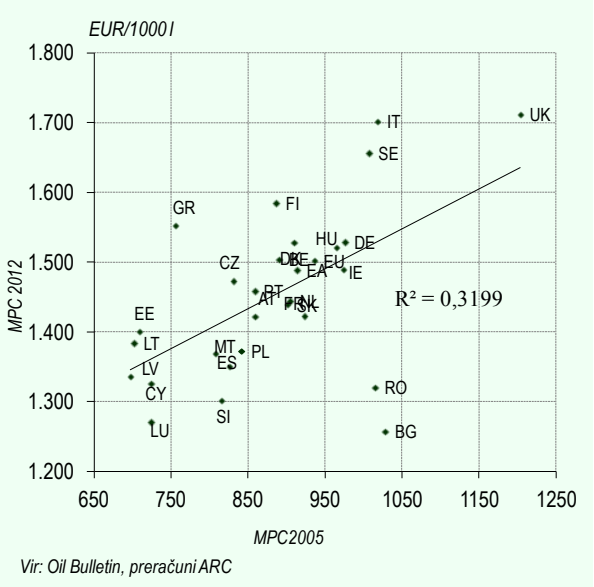

Slika 20: **Davki – dizel**

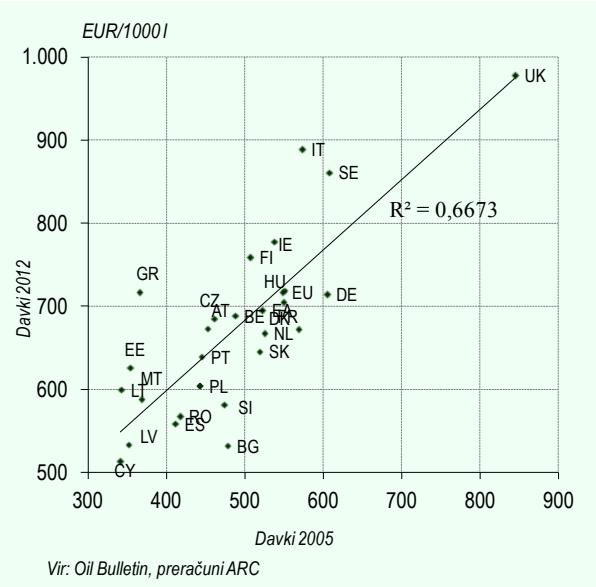

Slika 21: **Prodajna cena – kurilno olje**

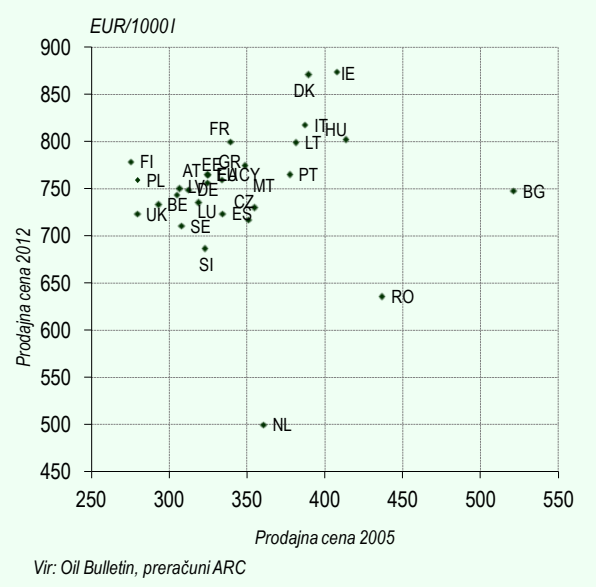

Slika 22: **Maloprodajna cena – kurilno olje**

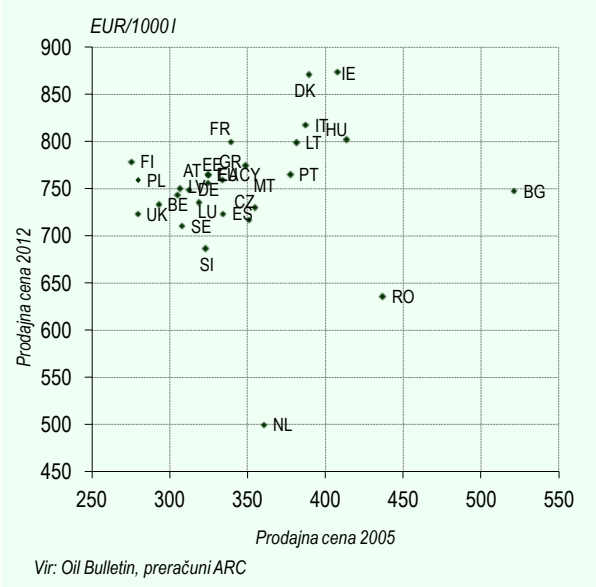

Slika 23: **Davki – kurilno olje**

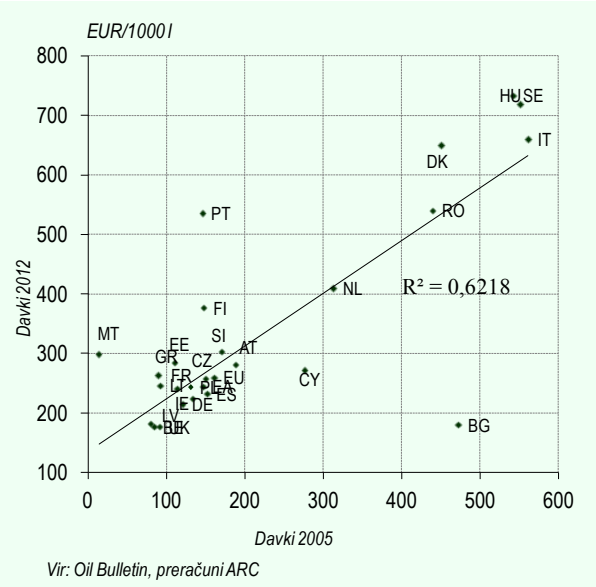

Viri:

ECB Monthly Bulletin. Januar 2012. Str. 39-43.

EC – European Commission. Oil Bulletin

http://ec.europa.eu/energy/observatory/oil/bulletin_en.htm

MG – Ministrstvo za Gospodarstvo. Cene naftnih derivatov

http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/notranji_trg/sektor_za_preskrbo_nadzor_cen_in_varstvo_konkurence/

cene_naftnih_derivatov/

Uredba o oblikovanju cen naftnih derivatov. Uradni list RS št.94/2008.

Uredba o določitvi in načinu obračunavanja posebnega nadomestila za izvrševanje gospodarske javne službe oblikovanja obveznih rezerv nafte in njenih derivatov. Uradni list RS št. 96/1999.

Uredba o okoljski dajatvi za onesnaževanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida. Uradni list RS št.43/2005.

Uredba o zagotavljanji prihrankov energije pri končnih odjemalcih. Uradni list RS št.114/2009.

Priloga 1: **Metodologija izračuna naftnih derivatov v Sloveniji**

V Sloveniji se prodajne cene naftnih derivatov od aprila 2000 določajo po modelu, po katerem se cene prilagajajo borznim cenam naftnih derivatov na mediteranskem trgu in vrednosti tečaja dolarja. Trenutno veljavna Uredba o oblikovanju cen naftnih derivatov je bila objavljena v Uradnem listu RS, št. 79/2011 in določa mehanizem oblikovanja cen naftnih derivatov in hkrati tudi marže trgovcev, ki so fiksne in določene v absolutnem znesku.

Modelski preračun prodajnih cen poteka v praksi vsakih 14 dni. Osnova za določitev prodajne cene pred davki v naslednjem 14-dnevnem obdobju je dvotedensko povprečje objavljenih dnevnih podatkov borznih cen posameznih derivatov na kotaciji CIF Mediteran, preračunanih iz dolarjev v domačo valuto po povprečnem srednjem tečaju Banke Slovenije, veljavnem na dan objave cen.

Tako izračunanim cenam se prištejejo še marža trgovcev, prispevek za obvezne rezerve, trošarine in DDV. Za ekstra lahko kurilno olje se prišteje še okoljska dajatev za onesnaževanje zraka z emisijo CO2, ki trenutno znaša 0,0325 evra na liter.

K naftnim derivatom, katerih cena je regulirana z uredbo, se štejejo 95-oktanski neosvinčeni motorni bencin (NMB-95), 98- ali večoktanski neosvinčeni motorni bencin, ki se uporablja v cestnem ali pomorskem prometu (NMB-98), dizelsko gorivo (dizel) in ekstra lahko kurilno olje (KOEL).

Povprečna 14-dnevna cena tekočega obdobja brez dajatev za posamezni naftni derivat na enoto proizvoda (en liter) se določi z naslednjim izračunom:

$$P_t = \left[\left(\frac{\sum_{i=1}^{n} CIFMedH_i * e_i}{n}\right)\right] * \frac{\rho}{1000} + r + M$$

pri čemer je:

P(t): modelska cena naftnega derivata v EUR/liter;

ro: gostota naftnega derivata (za motorna bencina znaša 0,755 kg/l, za dizel in KOEL 0,845 kg/l);

r: članarina Zavodu Republike Slovenije za blagovne rezerve v EUR/l, ki jo na podlagi 21.b člena Zakona o blagovnih rezervah (Uradni list RS, št. 96/09 – uradno prečiščeno besedilo) z uredbo določi Vlada Republike Slovenije;

M: marža distributerjev, kakor je navedena v 11. členu te uredbe;

i: dnevni podatek; i = 1, 2, 3, …, n;

t: 14-dnevni interval tekočega obdobja;

n: n = 14; spremljamo 14-dnevno povprečje (dejansko je n = 10, ker za soboto in nedeljo ni objave borznih kotacij);

e: 1 USD = x EUR (objavljeni dnevni tečaj Banke Slovenije ob 8.00 uri);

CIF MedH: borzna kotacija derivata (najvišja dnevna vrednost v USD/tono po viru: Platt's European Marketscan).

Drobnoprodajna cena se določi tako, da se modelski ceni P(t) v skladu z veljavnimi predpisi dodajo vse davčne obremenitve. S ponovnim preračunom dobimo po odbitku vseh davčnih obremenitev najvišjo korigirano prodajno ceno brez dajatev P*(t), ki se lahko uveljavi na trgu v obdobju t + 1. Po postopku zaokroževanja drobnoprodajne cene se korigirana prodajna cena tekočega 14-dnevnega obdobja P*(t) določi kot najvišja prodajna cena brez dajatev P(t), ki velja v obdobju t + 1 (P*(t) = P(t)).

Takšen mehanizem oblikovanja cen se neposredno uporablja za NMB-95, dizel in KOEL, medtem ko se za NMB-98, ki kotira le na borzi v Rotterdamu, uporablja prilagojeni postopek. Osnova prodajne cene za NMB-98 je borzna kotacija za NMB-95 (CIF MedH), povečana za oktansko premijo. Ta se dnevno izračunava kot razlika med cenama NMB-98 in NMB-95, ki kotirata na borzi v Rotterdamu (barges FOB Rotterdam, vir: Platt's European Marketscan).

Postopek delovanja mehanizma iz 3. člena te uredbe:

a) osnova za izračun najvišje prodajne cene brez dajatev (v EUR/liter), ki se lahko uveljavi na trgu, so borzne kotacije CIF MedH[10] (CIF Mediteran – High), izražene v USD /tono;

b) modelska cena v EUR/tono se izračuna tako, da se vsakodnevna borzna cena pomnoži s tečajem ameriškega dolarja za isti dan, skupna vsota pa se deli s številom dni, za katere so na razpolago podatki;

c) če za določen dan ni podatka o deviznem tečaju, se kot relevanten podatek vzame zadnji razpoložljivi devizni tečaj;

d) dejansko se modelska cena običajno izračuna na podlagi podatkov za deset dni (v soboto in nedeljo ni podatkov o borznem trgovanju), in sicer od ponedeljka v tednu x do petka v tednu x + 1. Če je zaradi državnih praznikov ali dela prostih dni ali zaradi drugega vzroka na razpolago manj kakor deset podatkov, se 14-dnevno povprečje izračuna na podlagi razpoložljivih podatkov. Za razpoložljive podatke se štejejo podatki o borznih kotacijah CIF MedH in podatki o deviznem tečaju, ki so objavljeni najpozneje do ponedeljka v tednu x + 2, in sicer do 8. ure. Navedeni podatki se za izračun modelske cene štejejo kot dokončni podatki;

e) izračunana modelska cena, izražena v EUR/tono, se prek gostote (ro) derivata in faktorja 1/1000 preračuna v EUR/liter ter se ji prištejeta v EUR/liter izražena članarina Zavodu za obvezne rezerve nafte in njenih derivatov in v EUR/liter izražena bruto marža.

Marža distributerjev

Marža naftnih trgovcev je enaka ne glede na višino maloprodajne cene naftnih derivatov oziroma se ob podražitvah, gledano v odstotkih, tudi zniža. Zaradi sprememb cen goriva posledično ni nič manj ali več pobrane marže. Z državno uredbo določene marže naftnih trgovcev v Sloveniji dosegajo okoli 70 odstotkov povprečja marž v Evropi. Cenejši naftni derivati na svetovnih borzah pomenijo predvsem nižje stroške, povezane z obratnim kapitalom, in posledično nižje stroške financiranja ter tudi nižje tveganje izpostavljenosti do kupcev (nižje terjatve).

Trgovci z naftnimi derivati nakupe praviloma plačujejo z zamikom, zato so izpostavljeni tečajnemu tveganju oziroma spremembi razmerja med dolarjem in evrom od nastanka poslovnega dogodka do plačila.

[10] Za izračun prodajnih cen NMB-95 in NMB-98 se uporabljajo kotacije "10 ppm gasoline", za dizel pa "10ppm diesel" oz. "ULSD 10 ppm".

Cilj varovanj pri tečajnem tveganju tako predstavlja doseganje takšnih tečajev, kakršne priznava model oblikovanja cen naftnih derivatov. V ta namen naftni trgovci s slovenskimi bankami sklepajo terminske (forward) pogodbe na EUR/USD.

Zadnja sprememba višine marže je bila 9. oktobra 2011 (kar je standarden datum spremembe od leta 2006). Marže so se povišale za 2 %. Višina marže za bencin znaša 0,08530 EUR/liter, za dizel 0,07998 EUR/liter in za KOEL 0,05265 EUR/liter.

Zadnje zvišanje marž je Vlada utemeljila z dodatnimi stroški trgovcev z naftnimi derivati. Ti so posledica stalnega zaostrovanja zakonodaje oziroma izboljševanja kakovosti goriv, pospeševanja prodaje biogoriv, varovanja okolja in zdravja ljudi ter zagotavljanja izboljšane varnosti pri poslovanju z nevarnimi snovmi

Tabela 1: **Povprečna vrednost in rast marž med leti 2008–2011**

	NMB-95	Dizel	KOEL	NMB-95	Dizel	KOEL
	Povprečna vrednost			rast v %		
2008	0,0813	0,0763	0,0502	1	1	1
2009	0,0815	0,0764	0,0503	0,18	0,18	0,19
2010	0,0824	0,0772	0,0509	1,07	1,08	1,07
2011	0,0840	0,0788	0,0519	2,00	2,00	1,96

Vir: Različne uredbe o oblikovanju cen naftnih derivatov, preračun Banka Slovenije.

Članarina Zavodu Republike Slovenije za blagovne rezerve

Na podlagi Zakona o blagovnih rezervah (člen 21.b) izdaja Vlada Republike Slovenije uredbo o določitvi in načinu obračunavanja posebnega nadomestila za izvrševanje gospodarske javne službe oblikovanja obveznih rezerv nafte in njenih derivatov. Oblikovanje in zagotavljanje obveznih rezerv nafte in njenih derivatov se financira iz posebnega nadomestila za izvrševanje gospodarske javne službe, ki ga kot obvezno članarino plačujejo uporabniki.

Zavezanci so dolžni Zavodu za obvezne rezerve nafte in njenih derivatov (od 1. 1. 2010 pripojen k Zavodu za blagovne rezerve) plačevati članarino v višini 0,01111 EUR/l za motorni bencin, letalski bencin in letalsko gorivo na bencinski bazi, 0,01222 EUR/l za dizelsko gorivo, ekstra lahko kurilno olje, gorilni kerozin in letalsko gorivo na kerozinski bazi ter 0,01166 EUR/kg za kurilno olje. Zavezancu se mesečna članarina določi tako, da se mesečne količine prodane nafte in njenih derivatov pomnožijo s članarino. Članarina se doda prodajni ceni pred obdavčitvijo in tako ne vključuje davka na dodano vrednost.

Članarino so dolžne plačevati vse fizične in pravne osebe ki so v preteklem letu in/ali tekočem letu proizvedle ali vnesle na ozemlje Republike Slovenije več kot 25 ton naftnih derivatov.

Program oblikovanja državnih obveznih rezerv nafte in njenih derivatov določi Vlada RS v petletnem programu, v katerem so določene vrste in najmanjše količine posameznih vrst blaga, ki morajo biti na razpolago za potrebe nemotene preskrbe.

Tabela 1: **Spremembe članarine**

Leto	1. skupina	2. in 3. skupina
2006 (14. 3. 2006)	0,0092	0,0088
2008 (1. 7. 2008)	0,0101	0,0096
2009 (5. 5. 2009)	0,0111	0,0106
2010 (23. 3. 2010)	0,0122	0,0117

Opomba: Članarina se je vsakič spremenila za 10 %.
Vir: Uredba o določitvi in načinu obračunavanja posebnega nadomestila.

Primeri razlogov za spreminjanja članarine:

- sprememba obveznosti oblikovanja obveznih rezerv nafte in njenih derivatov za leto 2009 na podlagi povečanja povprečne porabe preteklega leta v višini 19,99 % (sklep VRS 30401-1/2009/3 z dne 2. 4. 2009). Sprememba obveznosti je vezana na povečano porabo naftnih derivatov v letu 2008, še zlasti v II. kategoriji – razlog je izredno povečanje cestnega blagovnega prometa (mednarodni transportni promet) v letu 2008, in sicer za več kot 12 % na letni ravni (druga najvišja rast v EU), ter zelo močna gospodarska konjunktura v letu 2007/sredina 2008;
- upad priliva likvidnostnih sredstev iz naslova plačevanja nadomestila za izvrševanje gospodarske javne službe oblikovanja obveznih rezerv nafte in njenih derivatov v prvih treh mesecih leta 2009 zaradi nižje porabe goriv (vpliv okrepljene finančne in gospodarske krize na realni sektor, upad svetovne trgovine in proizvodnje);
- zmanjšuje se število zavezancev – uporabnikov gospodarske javne službe kot fizične in pravne osebe, ki so v preteklem in/ali tekočem letu vnesle na ozemlje Republike Slovenije več kot 25 ton nafte in njenih derivatov;

Na podlagi analize in predpostavk gibanja stroškov Vlada Republike Slovenije v načrtu uravnavanja reguliranih cen za leti 2012 in 2013 ne predvideva povišanja višine nadomestila za izvajanje gospodarske javne službe oblikovanja obveznih rezerv nafte in njenih derivatov v letu 2012. Za leto 2013 pa se zaradi velikega potencialnega tveganja povečanja stroškov financiranja, delegiranja in obnavljanja predlaga, da se višina nadomestila poviša za 5 %.

Uredba o okoljski dajatvi za onesnaževanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida

Okoljska dajatev se plačuje zaradi onesnaževanja zraka z emisijo CO2 pri zgorevanju goriva (v nadaljnjem besedilu: okoljska dajatev zaradi zgorevanja goriva) ali zaradi onesnaževanje zraka z emisijo CO2 pri sežiganju gorljivih organskih snovi (v nadaljnjem besedilu: okoljska dajatev zaradi sežiganja gorljivih organskih snovi). Okoljska dajatev se obračunava v določenem znesku na enoto obremenitve okolja z emisijo CO2. Znesek na enoto obremenitve določi Vlada Republike Slovenije s sklepom. Dajatev je prihodek proračuna Republike Slovenije. Okoljska dajatev se plačuje na kurilno olje in trenutno znaša 0,0325 EUR.

Prispevek za povečanje energetske učinkovitosti

Uredba o zagotavljanju prihrankov energije pri končnih odjemalcih pravi, da so zavezanci, ki so dobavitelji naftnih derivatov, katerih cene se oblikujejo na podlagi predpisa o oblikovanju cen naftnih derivatov, dolžni začeti zbirati dodatke ob prvi spremembi cene naftnih derivatov v skladu s predpisom o oblikovanju cen naftnih derivatov.

Prispevek za povečanje energetske učinkovitosti je v letu 2011 znašal 0,04 EUR za 95-oktanski bencin, 0,0004 EUR za 98-oktanski bencin, 0,002 EUR za dizelsko gorivo in 0,02 EUR za kurilno olje. V letu 2011 se je ta prispevek povišal iz 0,01 na 0,02 EUR za kurilno olje. Ponovno se je povišal tudi s 1. januarjem v letu 2012, in sicer na 0,035 EUR. V letu 2013 se predvideva njegovo povišanje na 0,05 EUR [11].

[11] Načrt uravnavanja reguliranih cen za leti 2012 in 2013.

Priloga 2: **Primerjava cen med državami EU (januar 2011 – januar 2012)**

V tej prilogi primerjamo maloprodajne in prodajne cene goriv v državah EU. Pri tem smo uporabili povprečne cene v januarju 2011 in januarju 2012 (vir Oil Bulletin, 21. 02. 2012). Države so v grafu razvrščene glede na povprečno ceno v januarju 2012 od države z najnižjo ceno do države z najvišjo ceno.

Slika 1: **Cene z davki – 95-oktanski bencin (EUR/1000 litrov, rast v % desno)**

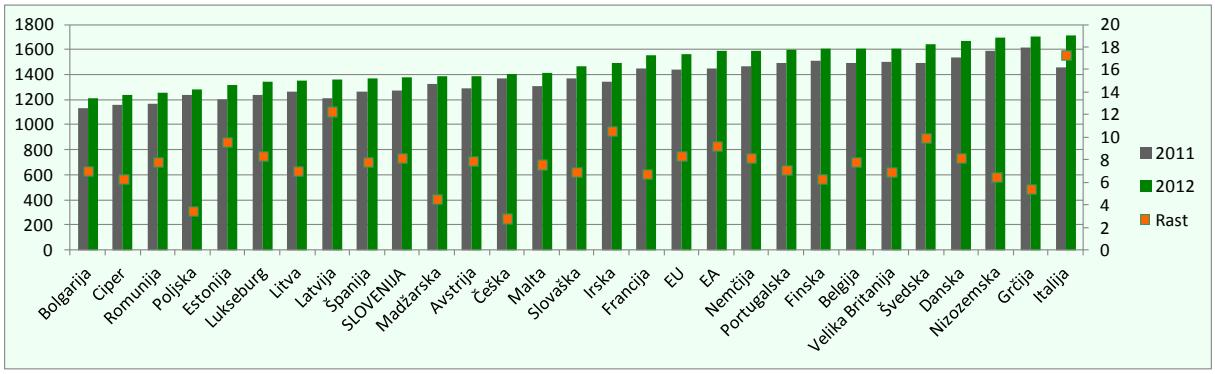

Slika 2: **Cena brez davkov – 95-oktanski bencin (EUR/1000 litrov, rast v % desno)**

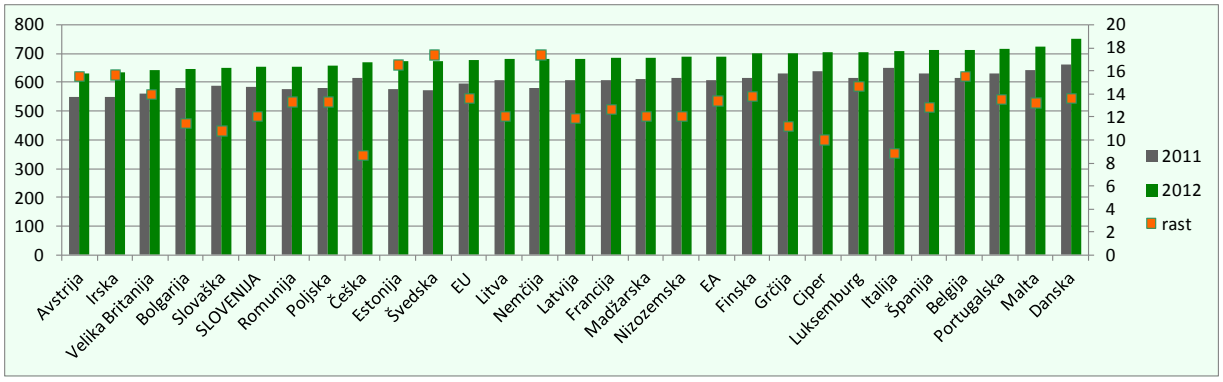

Povprečna prodajna cena in povprečna maloprodajna cena motornega bencina NMB 95 sta v Sloveniji trenutno nižji od povprečnih cen v članicah EU. Po primerljivih podatkih je povprečna maloprodajna cena motornega bencina NMB 95, višja kot v Sloveniji v 17 državah članicah EU, kar je pričakovano glede na zniževanje trošarin v lanskem letu. Kljub temu je tudi cena NMB 95 brez davkov nižja samo v petih državah članicah.

Slika 3: **Dizel – cena z davki (EUR/1000 litrov, rast v % desno)**

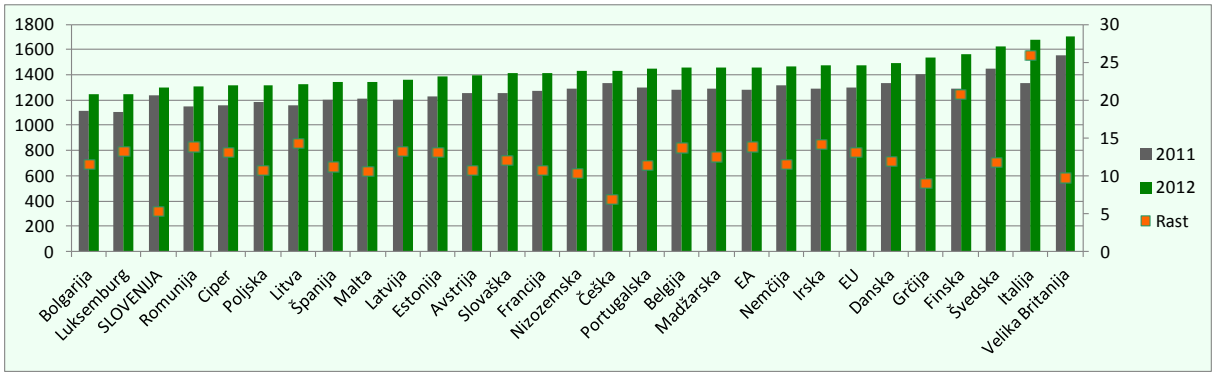

Slika 4: **Dizel – cena brez davkov (EUR/1000 litrov, rast v % desno)**

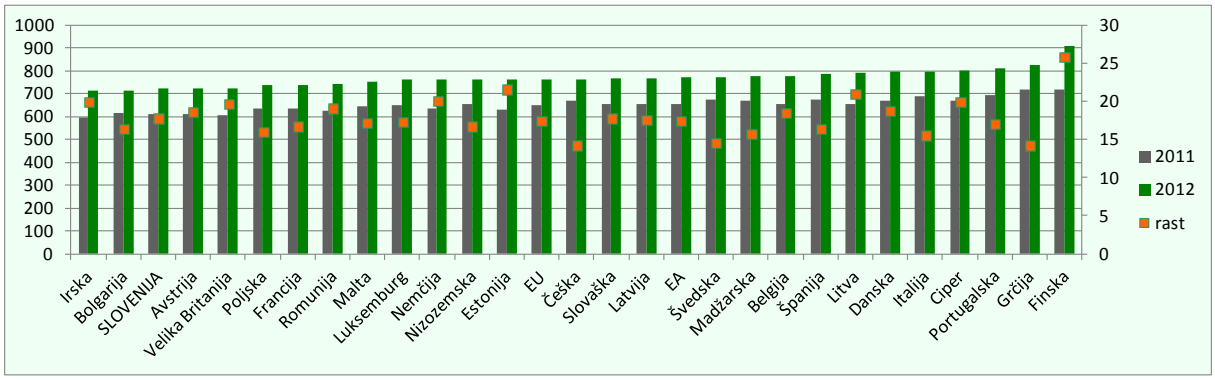

Cene dizla Slovenija so med najnižjimi tako v primeru vključenih davkov in tudi brez njih. Na sliki z vključenimi davki je razvidna veliko nižja medletna rast cen v Sloveniji v januarju 2012, ki izhaja iz nižjih trošarin.

Slika 5: **KOEL – cena z davki (EUR/1000 litrov, rast v % desno)**

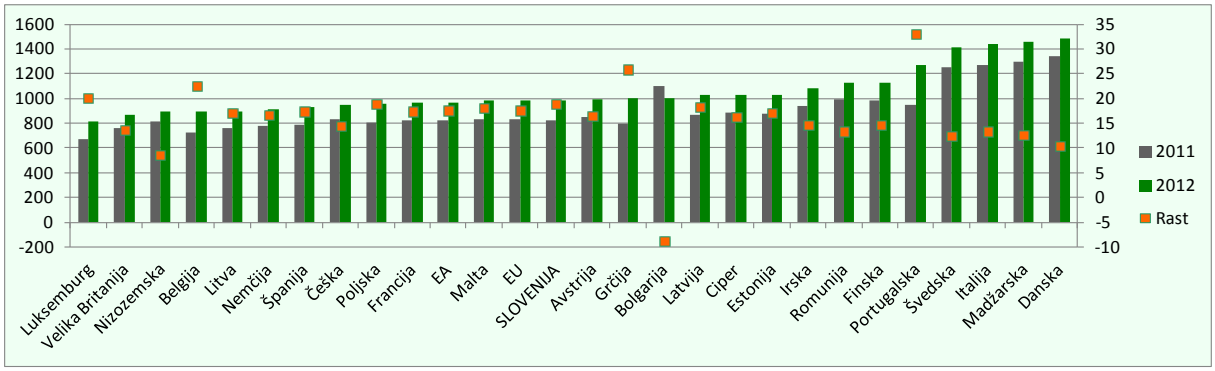

Slika 6: **KOEL – cena brez davkov (EUR/1000 litrov, rast v % desno)**

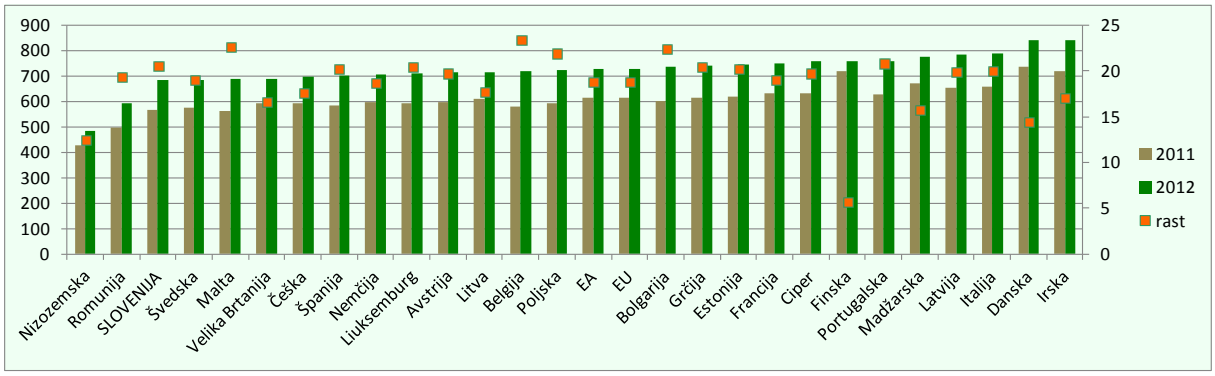

Sliki prikazujeta cene kurilnega olja po državah. Za razliko od dizelskih cen in cen 95-oktanskega bencina se Slovenija nahaja nad povprečjem EU in tudi EA. Glede na prodajno ceno se uvršča med tri države z najnižjo ceno. Torej so davki na kurilno olje v Sloveniji med višjimi v Evropi, kar smo pokazali že pri zgornjih analizah.